

بررسی میزان پاسخ گویی پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس، در برآوردن نیازهای اطلاعاتی دانشجویان پزشکی عمومی دانشگاه علوم پزشکی کرمان

مژده سلاجقه^۱ | فریده عصاره^۲ | مهدیه مؤمن آبادی^۳

۱- عضو هیأت علمی دانشگاه شهید باهنر کرمان، msalajgh@yahoo.com

۲- عضو هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز osareh.f@gmail.com

۳- کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی، کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید باهنر کرمان (نویسنده مسئول)

mahdieh_momenabadi@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۲/۰۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۵/۰۲

چکیده

هدف: هدف اصلی این پژوهش تعیین میزان پاسخ‌گویی پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس به نیازهای اطلاعاتی دانشجویان پزشکی عمومی مشغول به تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی کرمان در سال ۱۳۸۸ بوده است.

روش: این پژوهش از نوع پیمایشی - توصیفی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش دانشجویان رشته پزشکی عمومی مشغول به تحصیل در دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی کرمان هستند که تعداد آن‌ها در زمان انجام پژوهش به ۵۰۰ نفر رسید. با استفاده از فرمول کرجسی مورگان حجم نمونه ۲۱۷ نفر تعیین گردید. ابزار گردآوری داده‌های این پژوهش، پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته است. برای محاسبه روایی، نظرات ۵ تن از اساتید و کارشناسان و پایایی آن به میزان ۰/۹۲۲ به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو روش آماری توصیفی و استنباطی استفاده شد است.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که میزان آشنایی این دانشجویان با پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته کمتر از حد متوسط (۹۲/۵ درصد) و میزان استفاده آنان کمتر از حد متوسط (۹۵/۷ درصد) بوده است. میزان برآورده شدن نیازهای آموزشی و پژوهشی این دانشجویان در بکارگیری پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته، متوسط به بالا (۹۰/۲ درصد) و بیشترین درصد پاسخ‌گویان (۴۸/۶ درصد) از جست‌وجوی ساده بهره گرفته‌اند. پر استفاده‌ترین پایگاه پاب مد است (با میانگین ۲/۵۲ درصد) و از نظر این دانشجویان (۷۵/۵ درصد) محتوای این پایگاه‌های اطلاعاتی محتوای منابع چاپی را تکمیل کرده است. بیشترین درصد پاسخ‌گویان دلیل استفاده از این پایگاه‌ها را جست‌وجوی منابع آموزشی و پژوهشی (۵۰/۸ درصد) ذکر کرده نموده‌اند.

نتیجه‌گیری: این منابع کمتر از حد متوسط مورد مراجعه‌اند به دلیل: یافتن منابع آموزشی و پژوهشی، روزآمد کردن اطلاعات علمی، استفاده راحت، دسترسی آسان، صرفه جویی در وقت، اشاعه سریع اطلاعات.

واژه‌های کلیدی: جست‌وجوی کتابشناسی پیوسته، پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته پزشکی و بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی، خدمات درمانی کرمان، مدیریت منابع اطلاعاتی، رفتار اطلاع‌یابی.

مقدمه

در دنیای امروز علوم پزشکی به طور فزاینده‌ای در حال توسعه و پیشرفت است. همه روزه در رسانه‌ها خبر کشف علل بیماری‌ها، روش‌های پیشگیری و درمان و داروهای جدید اعلام می‌شود. نظریه‌های پزشکی با آزمایش‌های مختلف رد می‌شوند و نظریه‌های جدیدی به وجود می‌آیند. دارویی از چرخه درمان خارج شده و جای خود را به داروی جدیدی می‌دهد. به نظر می‌رسد که آگاهی از همه موارد ذکر شده برای درمان صحیح و تجویز منطقی دارو برای پزشکان امری حیاتی است. پزشک، مسئول درمان بیمار است و باید درمان بیماران خود را بر مبنای آخرین شواهد علمی انجام دهد نه بر اساس عقاید خود. عقاید علمی پزشک هر چند ممکن است زمانی بر مبنای شواهد علمی شکل گرفته باشد، اما همواره باید با آخرین شواهد علمی، اصلاح و به روز رسانی شوند (قاسمی، ۱۳۸۲). یکی از راه‌های مهم دستیابی به منابع علمی جدید و روزآمد، پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته هستند. به نظر می‌رسد که روز به روز بر اهمیت استفاده از این منابع افزوده می‌شود و مجموعه‌سازان در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، به منظور تکمیل و گسترش مجموعه‌ها، مایلند این پایگاه‌ها به منابع اطلاعاتی‌شان افزوده شوند. کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی کرمان نیز سالانه هزینه‌های هنگفتی را جهت اشتراک تعدادی از این پایگاه‌ها می‌پردازد. در دنیای کنونی اطلاعات قدرت است و حرف اول را در موفقیت‌های شغلی و حرفه‌ای می‌زند بدین سبب کشورهای جهان سوم هزینه‌های هنگفتی را در به دست آوردن حاصل افکار و پژوهش‌های محققان کشورهای دیگر متحمل می‌شوند. بنابراین ضرورت دارد میزان پاسخ‌گویی این منابع به نیازهای اطلاعاتی پژوهشگران و دانشجویان تعیین شود. هر ساله حدود ۱,۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال برای خرید منابع الکترونیک تمام متن در دانشگاه علوم پزشکی کرمان هزینه می‌شود که با توجه به میزان استفاده از این منابع، مقدار متوسط هزینه برای هر مقاله از ۱ تا ۳۰ دلار برآورد می‌شود (ارشاد و میرزازاده، ۱۳۸۴). مبنای شکل‌گیری این پژوهش گزارشات شفاهی کتابداران کتابخانه مرکزی دانشگاه

علوم پزشکی کرمان بود، که نشان می‌داد علی‌رغم استقبال فراوان از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته، بیشتر کاربران در برخورد اولیه با این پایگاه‌ها، جهت یافتن مطالب مورد نظر مشکلاتی دارند. این مشکلات ناشی از عوامل گوناگون فردی یا محیطی است که می‌توانند بر استفاده مطلوب از این پایگاه‌ها تأثیر داشته باشند. بررسی نگرش کاربران راجع به سودمندی این منابع، مسئولان را در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های مناسب آتی کمک می‌کند و عدم آگاهی در این مورد می‌تواند باعث هدر رفت نیرو، هزینه و انرژی فراوانی شود، لذا نیاز به ارزیابی میزان استفاده از این منابع احساس می‌شود. واضح است هر چه میزان استفاده از این منابع اطلاعاتی بیشتر باشد، از هزینه صرف شده به شکل بهتر و مؤثرتری استفاده شده است. پرسش مورد مطالعه این است که پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته موجود تا چه میزان پاسخ‌گوی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان پزشکی عمومی دانشگاه علوم پزشکی کرمان می‌باشند؟ سنجش میزان آشنایی و استفاده از این دانشجویان از این منابع، تعیین میزان برآورده شدن نیازهای آموزشی و پژوهشی، تعیین میزان آشنایی این دانشجویان با نحوه جست‌وجو و بازیابی اطلاعات از این منابع، شناسایی هدف این دانشجویان از جست‌وجو، تعیین موانع و مشکلات در رابطه با استفاده از این پایگاه‌ها و به طور کلی سنجش میزان پاسخ‌گویی آنها معلوم خواهد داشت که آیا تهیه این پایگاه‌ها و بعضاً هزینه‌های هنگفتی که تهیه آن‌ها برای دانشگاه علوم پزشکی کرمان به همراه داشته قابل توجیه است یا خیر. بدین طریق می‌توان با بررسی میزان استفاده از این منابع به نسبت هزینه‌های صرف شده، معایب و مزایای استفاده از این منابع را سنجید. پژوهشگران متعددی درصدد پاسخ‌گویی به سؤالات مشابه، تلاش‌های گوناگونی انجام داده‌اند که به برخی از آنها اشاره می‌شود.

اورنگیان (۱۳۷۶) در مقاله خود به این نتایج رسید که ۵۶ درصد از جامعه آماری نسبت به استفاده از خدمات اطلاعاتی پیوسته اعلام رضایت کرده و ۵۲ درصد آنان این خدمات را روشی سودمند در کسب اطلاعات عنوان کردند. سلاجقه

رحیمی (۱۳۸۲) در مقاله خود بیان کردند که میزان آشنایی کاربران از بانک‌های اطلاعاتی آفلاین^۱ خیلی خوب بوده است. در حالی که میزان استفاده آنان از این منابع کم بوده است. محمدی (۱۳۸۲) در پایان‌نامه خود دریافت که مدلاین بیشترین استفاده را بین سایر بانک‌های اطلاعاتی کتابشناختی داشته و مهم‌ترین هدف استفاده از کتابخانه تهیه مقاله بود. بیشترین نقطه ضعف بیان شده، اطلاع‌رسانی ضعیف کتابخانه است. اسدی اربابی (۱۳۸۴) در پایان‌نامه خود دریافت که انجام کارهای پژوهشی بالاترین انگیزه برای محققان در جست‌وجوی اطلاعات و پس از آن روزآمدسازی اطلاعات و علاقه شخصی اولویت‌های بعدی را به خود اختصاص دادند. در میان منابع اطلاعاتی رسمی مورد استفاده محققان پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته و شبکه اینترنت بالاترین رتبه را داشتند و این نشان می‌دهد محققان گرایش فراوانی به سمت این گونه منابع پیدا کرده‌اند. ۸۷ درصد افراد از پایگاه مدلاین استفاده می‌کردند. حیاتی و شهسواری (۱۳۸۴) در مقاله خود دریافتند که ۷۶/۴ درصد دانشجویان تحصیلات تکمیلی از خدمات رایانه‌ای مطلعند و تعداد استفاده‌کنندگان در سطح بالایی قرار دارد. مهم‌ترین دلایل استفاده انجام کارهای پژوهشی و انتشار آثار علمی و اجرای برنامه‌های درسی و روزآمد کردن اطلاعات تخصصی بیان شد. میان میزان آشنایی کاربران و میزان استفاده آنها از این خدمات رابطه معنی‌داری وجود داشت. شیردل (۱۳۸۵) در مقاله خود دریافت که جامعه مورد مطالعه برای ارتقای کیفیت آموزش و تدریس از شبکه‌های اطلاع‌رسانی استفاده می‌کنند و بیش از ۵۰ درصد آنان با نحوه کار با شبکه آشنایی داشته و از نحوه دسترسی به اطلاعات راضی بودند. حاجی‌نژادیان (۱۳۸۶) در پایان‌نامه خود دریافت که بهترین پایگاه از نظر کاربران الزویر^۲ است. پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته می‌توانند نیازهای اطلاعاتی کاربران را برآورده سازند. نزدیک به نیمی از جامعه مورد پژوهش از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته استفاده می‌کنند و از نظر آنان پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته

(۱۳۷۷) در پایان‌نامه خود دریافت که نگرش کاربران در مورد استفاده از شبکه اینترنت و دستیابی به اطلاعات از طریق آن مثبت است و مشکل عمده کاربران در دستیابی به اطلاعات پایین بودن سرعت بیان شد. ۷۷/۶ درصد افراد از پایگاه‌های اطلاعاتی استفاده می‌کنند. پوستی (۱۳۷۹) در پایان‌نامه خود دریافت که اعضای هیأت علمی از خدمات رایانه‌ای ارائه شده در کتابخانه با اطلاع هستند و مهم‌ترین هدف مراجعه و استفاده از این خدمات تألیف مقاله و انجام طرح‌های پژوهشی است. حیاتی و تصویری قمصری (۱۳۷۹) در مقاله خود دریافتند که میزان استفاده از اینترنت در جامعه مورد بررسی پایین بوده است. ۵۳/۹ درصد از پاسخ‌گویان تأثیر اینترنت را بر فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی خود زیاد و بسیار زیاد عنوان کردند. کاربران به استفاده از اینترنت و افزایش استفاده از آن تمایل نشان دادند. محمداسماعیل (۱۳۷۹) در مقاله خود دریافت از کل افراد جامعه تنها قریب ۲۹ درصد در دوره‌های آموزشی اینترنت شرکت کرده‌اند و بقیه در هیچ دوره آموزشی شرکت نداشته‌اند. هدف نیمی از افراد جامعه از مراجعه به اینترنت انجام کارهای پژوهشی و کسب اطلاعات تخصصی و روزآمد عنوان شد. ۴۶ درصد افراد اطلاعات بازیابی شده را ۵۰ تا ۷۵ درصد با نیازهای اطلاعاتی‌شان هماهنگ می‌دانند. صدقی ایلیخانلار (۱۳۸۰) در پایان‌نامه خود دریافت که ۲۷ درصد از استفاده‌کنندگان دو تا سه بار در هفته به شبکه اطلاع‌رسانی پزشکی کشور مراجعه می‌کنند و جست‌وجو در پایگاه اطلاعاتی و کسب اطلاعات روزآمد و تخصصی مهم‌ترین عوامل در استفاده از این شبکه بوده است. فرج‌پهلوی و شهبازی (۱۳۸۱) در مقاله خود بیان کردند که از نظر استفاده‌کنندگان مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی لوح فشرده به ترتیب استفاده از کلیدواژه مناسب، تسلط بر موضوع مورد جست‌وجو و آشنایی با چگونگی جست‌وجو بود. محققزاده و عبداللهی (۱۳۸۱) در مقاله خود بیان کردند که اعضا مرکز اینترنت به اهمیت اینترنت واقف بوده و از آن برای تهیه مقاله استفاده می‌کنند و ۶۰/۸ درصد آنان تهیه مقاله را به عنوان دلیلی برای کاربری اینترنت دانسته‌اند. آقاجانی و

1. Offline
2. Elsevier

پزشکی می‌توانند جایگزین مناسبی برای نشریات چاپی باشند. ارشاد و میرزازاده (۱۳۸۴) در مقاله خود دریافتند که ۷۳ درصد افراد از منابع الکترونیک تمام متن دانشگاه استفاده می‌کنند. علی‌رغم نگرش مثبت افراد نسبت به اینترنت و خدمات آن هنوز میزان نفوذ اینترنت در منازل جمعیت دانشگاهی مورد مطالعه و بهره‌گیری از منابع اشتراک تمام متن بسیار پایین است. درزی‌خلردی (۱۳۸۶) در پایان‌نامه خود دریافت که پوشش موضوعی پایگاه‌ها به میزان متوسط پاسخ‌گوی نیاز اطلاعاتی دانشجویان بوده و پایگاه‌ها الزویر بیشتر از پایگاه‌های دیگر مورد استفاده قرار گرفته است. دانشجویان هدف از جست‌وجوی اطلاعات را تحقیق و پژوهش و تهیه و تنظیم مقاله عنوان کردند. کمتر از نیمی از دانشجویان اظهار داشتند که اطلاعات بازیابی شده موجب رفع نیاز اطلاعاتی‌شان می‌شود. رسول‌آبادی (۱۳۸۶) در مقاله خود به این نتایج رسید که ۵۸/۷ درصد از جامعه مورد مطالعه با استراتژی جست‌وجو آشنا نبوده و ۴۲ درصد اصلاً آن را به کار نمی‌برند. بیشتر از ۵۰ درصد افراد با پوشش موضوعی بانک‌های اطلاعاتی اوید، بلک‌ول^۱ و الزویر آشنا نبودند و این امر سبب کاهش استفاده بهینه از آنها می‌شود. ۴۱/۹ درصد افراد مورد مطالعه بانک اطلاعاتی الزویر را بیشتر مورد استفاده قرار دادند. سلمانی‌ندوشن (۱۳۸۶) در طرح تحقیقاتی خود به این نتایج رسید که مهم‌ترین اهداف اعضای هیأت علمی در استفاده از پایگاه‌ها تدریس، روزآمد کردن اطلاعات، پژوهش و مقاله‌نویسی برای سمینارها است. پایگاه اطلاعاتی ساینس‌دایرکت بیشتر از سایر پایگاه‌ها مورد استفاده قرار گرفته است. کرمی (۱۳۸۶) در پایان‌نامه خود دریافت که بیش از ۸۰ درصد کاربران با پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته تخصصی رشته خود آشنایی دارند و تعداد کمی از آنها برای استفاده آموزش دیده‌اند. آن‌ها به ترتیب برای تألیف و ترجمه مقاله و کتاب، تدریس، انجام طرح‌های پژوهشی، شرکت در همایش‌های داخلی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی و شرکت در همایش‌های خارجی به پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته

مراجعه می‌کنند. لئو^۲ و همکاران (۲۰۰۰) در مقاله خود دریافتند که کاربران از مجلات الکترونیکی پذیرش بالایی دارند و همچنین انتظار می‌رود شکل‌های جدید مجلات الکترونیکی کاربردی‌تر و کارآمدتر از همتایان چاپی‌شان باشند. ۷۳/۵ درصد از پاسخ‌گویان مجلات الکترونیکی را بر مجلات چاپی ترجیح می‌دهند. دی‌گروته^۳ و همکاران (۲۰۰۱) در مقاله خود دریافتند که بکارگیری مجلات چاپی به طور قابل توجهی از زمان معرفی و حضور مجلات پیوسته کاهش یافته است. مجید و تان^۴ (۲۰۰۲) در مقاله خود دریافتند که استفاده از منابع چاپی در بین دانشجویان در اولویت است و به شکل غیرقابل منتظره‌ای استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی و مجلات الکترونیکی در بین دانشجویان کم بود. دی‌گروته^۵ و همکاران (۲۰۰۳) در مقاله خود به این نتایج رسیدند که به طور کلی ۷۱ درصد از پاسخ‌گویان استفاده از منابع پیوسته را در صورت دسترسی، نسبت به مجلات چاپی ترجیح می‌دهند. عواملی مثل راحتی استفاده و متون تمام متن قابل دسترس، اولویت استفاده از منابع پیوسته را توضیح می‌داد. تنوپیر^۶ و همکاران (۲۰۰۴) در مقاله خود دریافتند که اعضای هیأت علمی پزشکی به دلیل انجام پژوهش‌های علمی بیشتر مطالعه می‌کنند و استفاده از مجلات چاپی را در مقایسه با فرم الکترونیکی ادامه داده‌اند و ۷۰ درصد خواندنی‌های آنان را مجلات چاپی تشکیل می‌دهند. رومانو و آرنیو^۷ (۲۰۰۵) در مقاله خود نشان دادند که ۲۴ درصد از دانشجویان پزشکی و ۱۹ درصد از دانشجویان دندانپزشکی پایگاه‌ها مدلاین را دو بار در ماه، به منظور مطالعه درسی و فعالیت‌های تحقیقی به کار برده‌اند. بین مهارت‌های اطلاع‌یابی دانشجویان و استفاده از مدلاین^۸ و مقالات تمام متن ارتباط معنی‌داری وجود دارد. دی‌گروته^۹ و دیگران (۲۰۰۵) در مقاله خود دریافتند که با ارائه متون تمام متن روی صفحات فشرده

2 Liew

3 De Groote

4 Majid and Tan

5 De Groote

6 Tenopir

7 Romanov & Aarnio

8 Medline

9 De Groote

بیماران، تشخیص به موقع بیماری‌ها، مطلع شدن از روش‌های جدید درمان و شناسایی داروهای جدید و مؤثر در درمان بیماری‌ها تعیین می‌کند. شرایط به گونه‌ای است که هر روز روش‌ها و شیوه‌های جدیدتری در امور پیشگیری و تشخیص و درمان بیماری‌ها ابداع می‌شود. پیدایش افق‌های نوین در این زمینه‌ها و ارائه خدمات کارآمد و مفیدتر به بیماران و حفظ و ارتقای سلامتی، محورهای اصلی فعالیت شبانه‌روزی پژوهشگران و دستگاه‌های اطلاع‌رسانی هستند.

هدف اصلی این پژوهش تعیین میزان پاسخ‌گویی پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس به نیازهای اطلاعاتی دانشجویان پزشکی عمومی در حال تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی کرمان در سال ۱۳۸۸ است. اهداف فرعی این پژوهش نیز عبارتند از:

- تعیین میزان آشنایی و استفاده دانشجویان پزشکی عمومی دانشگاه علوم پزشکی کرمان از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته در دسترس در محدوده زمانی مورد بررسی؛
- تعیین میزان برآورده شدن نیازهای آموزشی و پژوهشی این دانشجویان، با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته در محدوده زمانی مورد بررسی؛
- تعیین میزان آشنایی دانشجویان پزشکی عمومی دانشگاه علوم پزشکی کرمان با نحوه جست‌وجو و بازیابی اطلاعات پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس؛
- بررسی پراستفاده‌ترین پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته از دیدگاه دانشجویان؛
- بررسی هدف و انگیزه این دانشجویان از جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس؛
- بررسی نقش محتوای اطلاعاتی پایگاه‌های اطلاعاتی در نظام‌های پیوسته و منابع چاپی در رفع نیازهای اطلاعاتی از دیدگاه دانشجویان پزشکی عمومی؛
- شناسایی موانع و مشکلات دانشجویان پزشکی در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس. دستیابی به این اهداف می‌تواند راه را برای ارائه راه‌های کاربردی به منظور افزایش بهره‌گیری مناسب‌تر از

استفاده از مجموعه‌های چاپی کاهش داشته و هنگامی که دسترسی از راه دور به منابع از طریق مجلات الکترونیکی امکان‌پذیر شد، استفاده از مجلات چاپی کاهش بیشتری یافت. اساتید علم سلامت در دفتر کارشان، دسترسی به مجلات و پایگاه‌های الکترونیکی را ترجیح می‌دهند. هم‌چنین اساتید هنوز به مجلات چاپی دسترسی دارند و کیفیت را فدای راحتی نمی‌کنند، در حالی که استفاده از مجلات الکترونیکی روی میزان استفاده از کتابخانه و مجلات چاپی اثر گذاشته است. کریگر^۱ و دیگران (۲۰۰۸) در مقاله خود بیان کردند که پزشکان پزشکان بالینی در یافتن راه‌حل‌های مراقبت از بیمار به شکل روزافزونی به اینترنت و منابع الکترونیکی تکیه دارند و عمده دلیل این مسئله آسانی استفاده، راحتی کار و دسترسی از راه دور به این منابع است و پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد^۲ به شکل گسترده‌ای توسط پزشکان و محققان جهت بازیابی اطلاعات مجلات زیست پزشکی مورد جست‌وجو قرار می‌گیرد.

نتایج بعضی پژوهشگران نشان داد که برای برخی کاربران هنوز استفاده از منابع چاپی در اولویت است که از دلایل احتمالی آن می‌توان نبود سیاست‌های داوری و ویراستاری در مورد منابع الکترونیکی، ناآگاهی از وجود منابع الکترونیکی و کلیه مشکلات دسترسی به منابع الکترونیکی (نظیر ترافیک شبکه، سرعت کم خط اینترنت، قطع برق، کمبود تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری، ضعف خطوط ارتباطی و غیره)، نگرش منفی کاربران به استفاده از منابع الکترونیکی، تسلط نداشتن به زبان انگلیسی، ناآشنایی با شیوه‌های جست‌وجو در منابع پیوسته را نام برد. از نظر بعضی کاربران پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته پزشکی می‌توانند جایگزین مناسبی برای نشریات چاپی باشند. در اغلب پیشینه‌ها به وجود موانع و مشکلات در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته اشاره شده است.

انجام تحقیق در مورد این پایگاه‌ها، میزان پاسخ‌گویی و سودمندی آنها را در افزایش توان علمی پزشکان در درمان

1 Krieger
2 pubmed

پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته و کاهش مشکلات و موانع موجود مؤثر باشد.

سؤالات پژوهش حاضر عبارتند از:

۱. میزان آشنایی دانشجویان پزشکی عمومی دانشگاه علوم پزشکی کرمان با پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی خاص رشته خود چقدر است؟
۲. چقدر دانشجویان پزشکی از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته در دسترس استفاده می‌کنند؟
۳. پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس در دانشگاه علوم پزشکی چقدر نیازهای اطلاعاتی آموزشی و پژوهشی دانشجویان را برآورده می‌سازد؟
۴. دانشجویان پزشکی از کدام شیوه‌های جست‌وجو و بازیابی اطلاعات در پایگاه‌های اطلاعاتی استفاده می‌کنند؟
۵. دانشجویان چگونه شیوه‌های جست‌وجو را آموزش دیده‌اند؟
۶. دانشجویان پزشکی عمومی از کدام یک از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس بیشتر استفاده می‌کنند؟
۷. هدف و انگیزه دانشجویان پزشکی از جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس چیست؟
۸. نقش محتوای اطلاعاتی پایگاه‌ها در نظام‌های پیوسته و منابع چاپی در رفع نیازهای اطلاعاتی از دیدگاه این دانشجویان چیست؟
۹. از نظر دانشجویان پزشکی موانع و مشکلات در رابطه با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس، چه هستند؟

روش پژوهش

جامعه آماری پژوهش دانشجویان رشته پزشکی عمومی مشغول به تحصیل در دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی کرمان هستند که تعداد آن‌ها تا نیمسال اول ۱۳۸۸ جمعاً ۴۳۴ نفر بوده است. این تعداد در زمان انجام پژوهش به ۵۰۰ نفر رسید که این دانشجویان ورودی سال‌های ۱۳۸۰ تا نیمسال دوم سال ۱۳۸۸ را در برمی‌گیرد.

با توجه به تعداد زیاد جامعه مورد بررسی از این تعداد نمونه‌گیری شد. در ابتدا با توجه به فرمول کرجسی مورگان حجم نمونه ۲۱۷ نفر تعیین و سپس با تقسیم حجم جمعیت بر حجم نمونه، نسبت نمونه‌گیری را تعیین و سپس با توجه به تعداد افراد ورودی‌های مختلف که از آموزش دانشکده پزشکی به دست آمد، مشخص شد که از هر ورودی چه درصدی و در نهایت چه تعدادی در نمونه حضور داشته باشند. با داشتن این اطلاعات، پرسش‌نامه‌ها به روش تصادفی منظم بین افراد ورودی‌های هر سال و با توجه به نسبت نمونه‌گیری و از طریق مراجعه حضوری توزیع شد.

این پژوهش از نوع توصیفی است. اطلاعات پژوهش از طریق پیمایش و با استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته گردآوری شده است. برای محاسبه روایی، تعداد ۵ عدد پرسش‌نامه با گزینه‌های کاملاً نامناسب، نامناسب، نسبتاً مناسب، مناسب و کاملاً مناسب بین ۵ تن از اساتید و کارشناسان توزیع و نظرات آنان در مورد ارتباط هر یک از سؤالات با موضوع تحقیق جمع‌آوری گردید.

سپس به هر یک از گزینه‌ها، به ترتیب وزن‌های ۰، ۰/۲۵، ۰/۵، ۰/۷۵ و ۱ داده شد و از نظرات پاسخ‌گویان میانگین وزنی محاسبه شد که روایی پرسش‌نامه به میزان ۰/۹۲۲ به دست آمد.

جدول ۱. محاسبه روایی پرسش نامه

متغیر زبانی	X	F	P(x)	X.P(X)
کاملاً نامناسب	۰	۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
نامناسب	۰/۲۵	۴	۰/۰۱۱	۰/۰۰۳
نسبتاً مناسب	۰/۵	۱۷	۰/۰۴۵	۰/۰۲۳
مناسب	۰/۷۵	۷۱	۰/۱۸۹	۰/۱۴۲
کاملاً مناسب	۱	۲۸۳	۰/۷۵۵	۰/۷۵۵
جمع	-	۳۷۵	۱	۰/۹۲۲

دوجمله‌ای (برای تشخیص مکان قرار گرفتن میانه پاسخ‌ها) و آزمون‌های همبستگی اسپیرمن و کندال (برای تشخیص میزان رابطه موجود بین دو متغیر) می‌باشند.

یافته‌های پژوهش

سؤال اول و دوم پژوهش: آیا دانشجویان پزشکی عمومی دانشگاه علوم پزشکی کرمان، پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته خاص رشته خود را می‌شناسند و از آنها استفاده می‌کنند؟

برای محاسبه پایایی، تعداد ۲۰ پرسش‌نامه بین ۲۰ نفر از افراد جامعه مورد پژوهش به صورت تصادفی توزیع و جمع‌آوری شد، بعد از گذشت ۱۵ روز مجدداً این آزمون روی همان ۲۰ نفر انجام شد، سپس بین نمرات به دست آمده از پرسش‌نامه‌ها در دو مرتبه، ضریب همبستگی اسپیرمن محاسبه شد که پایایی پرسش‌نامه به میزان ۰/۹۰۶ به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو روش آماری توصیفی و استنباطی استفاده شد و در این رابطه از نرم افزار آماری اس پی اس کمک گرفته شد. آمار توصیفی شامل جداول و نمودارهای درصد فراوانی ساده و آشیانی و آمار استنباطی شامل آزمون

جدول ۲. توزیع فراوانی پاسخ‌گویان به تفکیک میزان آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی

فراوانی	درصد پاسخگو	درصد
خیلی کم	۹۸	۴۵/۸
کم	۵۴	۲۵/۲
متوسط	۴۶	۲۱/۵
زیاد	۱۴	۶/۵
خیلی زیاد	۲	۰/۹
کل	۲۱۴	۱۰۰/۰

دسترس در دانشگاه علوم پزشکی، تا چه اندازه در برآوردن نیازهای اطلاعاتی آموزشی و پژوهشی دانشجویان پزشکی مؤثرند؟

جدول ۲ بیان‌گر آنست که میزان آشنایی دانشجویان پزشکی عمومی دانشگاه علوم پزشکی کرمان، با پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته، کمتر از حد متوسط می‌باشد. جدول ۳ نشان می‌دهد که میزان استفاده آنان از این پایگاه‌ها نیز کمتر از حد متوسط است.

سؤال سوم پژوهش: پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخ‌گویان به تفکیک میزان استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی

میزان استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی	فراوانی	درصد	درصد پاسخگو
خیلی کم	۱۱۲	۵۲/۳	۵۴/۴
کم	۵۱	۲۳/۸	۲۴/۸
متوسط	۳۴	۱۵/۹	۱۶/۵
زیاد	۸	۳/۷	۳/۹
خیلی زیاد	۱	۰/۵	۰/۵
کل	۲۰۶	۹۶/۳	۱۰۰/۰

جدول ۴. توزیع فراوانی پاسخ‌گویان به تفکیک میزان برآورده شدن نیازهای آموزشی و پژوهشی توسط پایگاه‌های اطلاعاتی

برآورده شدن نیازهای آموزشی و پژوهشی توسط پایگاه‌های اطلاعاتی	فراوانی	درصد	درصد پاسخگو
خیلی کم	۳	۱/۴	۱/۵
کم	۱۷	۷/۹	۸/۴
متوسط	۷۹	۳۶/۹	۳۸/۹
زیاد	۷۴	۳۴/۶	۳۶/۵
خیلی زیاد	۳۰	۱۴/۰	۱۴/۸
کل	۲۰۳	۹۴/۹	۱۰۰/۰

نحوه جست‌وجو و بازیابی اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس، آشنایی دارند و برای استفاده از آنها آموزش دیده‌اند؟

جدول ۴ نشان می‌دهد که به طور کلی میزان برآورده شدن نیازهای آموزشی و پژوهشی دانشجویان پزشکی در به کارگیری پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته، متوسط به بالاست. سؤال چهارم و پنجم پژوهش: آیا دانشجویان پزشکی با

جدول ۵. توزیع فراوانی پاسخ‌گویان به تفکیک شیوه‌های جست‌وجوی مورد استفاده

شیوه‌های جست‌وجوی مورد استفاده	فراوانی	درصد	درصد پاسخگو
جست‌وجوی ساده	۸۹	۴۱/۶	۴۸/۶
جست‌وجوی پیشرفته	۶۶	۳۰/۸	۳۶/۱
استفاده از عملگرهای منطقی بول	۱۹	۸/۹	۱۰/۴
سایر	۹	۴/۲	۴/۹
کل	۱۸۳	۸۵/۵	۱۰۰/۰

جدول ۶. توزیع فراوانی پاسخ گویان به تفکیک نحوه یادگیری شیوه‌های جست‌وجو

نحوه یادگیری شیوه‌های جست‌وجو	فراوانی	درصد	درصد پاسخگو
آموزش‌های رسمی	۳۰	۱۴/۰	۱۵/۹
آموزش‌های غیررسمی	۱۵۹	۷۴/۳	۸۴/۱
کل	۱۸۹	۸۸/۳	۱۰۰/۰

جدول ۵ بیان‌گر آن است که این دانشجویان با نحوه جست‌وجو و بازیابی اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته آشنایی کمی داشته و روش‌های جست‌وجوی پیشرفته را کم‌بکار می‌برند و جدول ۶ نشان می‌دهد که اکثر آنها برای استفاده

از این پایگاه‌ها آموزش رسمی ندیده‌اند. سؤال ششم پژوهش: از بین پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس، کدام پایگاه بیشتر استفاده می‌شود؟

جدول ۷. میزان استفاده از هر یک از پایگاه‌های اطلاعاتی

نام پایگاه	فراوانی/درصد	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
Elsevier's Science Direct	فراوانی	۱۰۶	۳۸	۲۳	۲۵	۸	۱/۹۶
	درصد	۵۳/۰	۱۹/۰	۱۱/۵	۱۲/۵	۴/۰	
Pubmed	فراوانی	۷۸	۳۵	۲۹	۲۶	۳۴	۲/۵۲
	درصد	۳۸/۶	۱۷/۳	۱۴/۴	۱۲/۹	۱۶/۸	
Medline	فراوانی	۹۳	۴۸	۲۵	۱۶	۱۸	۲/۰۹
	درصد	۴۶/۵	۲۴/۰	۱۲/۵	۸/۰	۹/۰	
کتب الکترونیکی	فراوانی	۷۱	۴۱	۴۲	۲۲	۱۶	۲/۳۳
	درصد	۳۷/۰	۲۱/۴	۲۱/۹	۱۱/۵	۸/۳	
مجلات پزشکی رایگان	فراوانی	۸۲	۵۰	۳۳	۱۶	۱۰	۲/۰۷
	درصد	۴۲/۹	۲۶/۲	۱۷/۳	۸/۴	۵/۲	
راهنماها و اسلایدهای آموزشی	فراوانی	۷۴	۴۲	۳۹	۲۲	۱۸	۲/۳۲
	درصد	۳۷/۹	۲۱/۵	۲۰/۰	۱۱/۳	۹/۲	
بهترین سایت‌های پزشکی	فراوانی	۷۷	۵۱	۴۲	۱۴	۸	۲/۰۹
	درصد	۴۰/۱	۲۶/۶	۲۱/۹	۷/۳	۴/۲	

درصد‌های به دست آمده نشان می‌دهد که پر استفاده‌ترین پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته به ترتیب پاب‌مد^۱، کتب الکترونیکی راهنماها و اسلایدهای آموزشی، بهترین سایت‌های پزشکی و مدلاین^۲، ژورنال‌های پزشکی رایگان و الزویر

ساینس دایرکت^۳ هستند. سؤال هفتم پژوهش: هدف و انگیزه دانشجویان پزشکی از جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس چیست؟

1. Pubmed
2. Medline

3. Elsevier's Science Direct

جدول ۸. توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌گویان در مورد دلیل استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته

درصد پاسخگو	درصد	فراوانی	دلیل استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته	پاسخ‌گو
۵۰/۸	۴۳/۰	۹۲	جست‌وجوی منابع آموزشی و پژوهشی	
۱۷/۷	۱۵/۰	۳۲	روزآمد کردن اطلاعات تخصصی	
۳۱/۵	۲۶/۶	۵۷	هر دو مورد	
۱۰۰/۰	۸۴/۶	۱۸۱	کل	

درصدهای به دست آمده از جدول ۸ نشان می‌دهد که هدف اصلی دانشجویان پزشکی از جست‌وجو در این پایگاه‌ها جست‌وجوی منابع آموزشی و پژوهشی بوده است. سؤال هشتم پژوهش: نقش پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته در دسترس برای محتوای منابع چاپی چیست؟

جدول ۹. توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌گویان در مورد تکمیل محتوای منابع چاپی توسط محتوای اطلاعاتی پایگاه‌ها

درصد پاسخ‌گو	درصد	فراوانی	تکمیل محتوای منابع چاپی توسط محتوای اطلاعاتی پایگاه‌ها	پاسخ‌گو
۷۵/۵	۴/۶۶	۱۴۲	بلی	
۲۴/۵	۵/۲۱	۴۶	خیر	
۱۰۰/۰	۹/۸۷	۱۸۸	کل	
درصد پاسخ‌گو	درصد	فراوانی	صرفه‌جویی در وقت با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی	پاسخ‌گو
۶۸/۸	۶۱/۷	۱۳۲	بلی	
۳۱/۳	۲۸/۰	۶۰	خیر	
۱۰۰/۰	۸۹/۷	۱۹۲	کل	

جدول ۹ بیانگر آنست که با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی، محتوای منابع چاپی تکمیل می‌گردد و استفاده از این منابع، در وقت آنان صرفه‌جویی می‌کند، پس می‌توان گفت که این منابع تکمیل‌کننده‌های مناسبی برای محتوای منابع چاپی هستند. سؤال نهم پژوهش: از نظر دانشجویان پزشکی موانع و مشکلات در رابطه با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس چه هستند؟

جدول ۱۰. توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌گویان در مورد وجود موانع در رابطه با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی

درصد پاسخگو	درصد	فراوانی	وجود موانع در رابطه با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی	پاسخ‌گو
۷۹/۷	۷۷/۱	۱۶۵	بلی	
۲۰/۳	۱۹/۶	۴۲	خیر	
۱۰۰/۰	۷/۹۶	۲۰۷	کل	

استفاده از این منابع، دسترسی به اطلاعات چند رسانه‌ای، امکان جست‌وجوی آسان، به کار بردن امکانات خاص در جست‌وجو، صرفه‌جویی در وقت، ارتباط با سایر پژوهش‌گران و رایگان بودن خدمات این منابع باشد. میزان برآورده شدن نیازهای آموزشی و پژوهشی دانشجویان پزشکی با بکارگیری پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته متوسط به بالا است این نتیجه را نتایج پژوهش‌های حیاتی و تصویری قمصری (۱۳۷۹)، درزی خلردی (۱۳۸۶)، رسول‌آبادی (۱۳۸۶) تأیید کردند که از علل احتمالی آن می‌توان به افزایش کیفیت آموزش و پژوهش در بکارگیری این منابع به دلیل آگاهی از نتایج پژوهش‌های دیگران، کسب اطلاعات روزآمد به جهت تسهیل ویرایش محتوای اطلاعاتی این پایگاه‌ها، جلوگیری از دوباره‌کاری‌ها، تسهیل در امر جست‌وجوی اطلاعات، افزایش دسترس‌پذیری به این منابع اشاره کرد. دانشجویان پزشکی عمومی با نحوه جست‌وجو و بازیابی اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته آشنایی کمی داشته و روش‌های جست‌وجوی پیشرفته را کم‌بکار می‌برند و اکثر آنها برای استفاده از این منابع آموزش رسمی ندیده‌اند. برخی از پژوهشگران نتیجه مشابه گرفتند مانند رسول‌آبادی (۱۳۸۶)، فرج‌پهلوی و شهبازی (۱۳۸۱)، درزی خلردی (۱۳۸۶) و کرمی (۱۳۸۲). پژوهشگرانی چون محقق زاده و عبداللهی (۱۳۸۱)، محمد اسماعیل (۱۳۷۹)، فرج‌پهلوی و شهبازی (۱۳۸۱) و کرمی (۱۳۸۲) به لزوم آموزش استفاده از این منابع تأکید کردند. هم‌چنین رومانو و آرنیو (۲۰۰۵) دریافتند که بین مهارت اطلاع‌یابی و میزان استفاده از پایگاه‌ها مدلاین ارتباط معنی‌داری وجود دارد. این نتایج نشان می‌دهد که هر چه میزان آشنایی با نحوه جست‌وجو و بازیابی اطلاعات بیشتر باشد میزان استفاده از این منابع بیشتر خواهد شد. از آنجایی که این دانشجویان با نحوه جست‌وجو و بازیابی اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته آشنایی کمی داشته و اکثر آنها برای استفاده از این پایگاه‌ها آموزش رسمی ندیده‌اند از مراجعه به این منابع به دلیل ترس از ناآشنایی با نحوه اطلاع‌یابی از این منابع خودداری کرده و استفاده مؤثری از این

جدول شماره ۱۰۰ نشان می‌دهد که در رابطه با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی موانعی چند وجود دارد. نتایج نشان می‌دهد که بالاترین درصدها به ترتیب اهمیت عبارتند از: فقدان مهارت‌های فناوری اطلاعات در کاربران، پایین بودن سرعت خطوط ارتباطی، عدم آشنایی با نحوه جست‌وجو و بازیابی اطلاعات به نحو درست، فقدان کارگاه‌های آموزشی جهت آموزش استفاده از این پایگاه‌ها و استفاده از فناوری اطلاعات، فقدان مهارت‌های جست‌وجو و بازیابی اطلاعات از پایگاه‌ها در کتابداران، ناآشنایی با علائم اختصاری و اصطلاحات موجود در پایگاه‌ها، نداشتن تخصص موضوعی کاربران، شلوغ بودن خطوط، عدم امکان دسترسی به این پایگاه‌ها در منزل، بازیابی اطلاعات نامرتب، عدم تسلط به زبان انگلیسی، نداشتن وقت کافی، ناکافی بودن امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی این تحقیق تعیین میزان پاسخ‌گویی پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ی در دسترس در برآوردن نیازهای اطلاعاتی دانشجویان پزشکی عمومی دانشگاه علوم پزشکی کرمان بود. نتایج نشان داد که میزان آشنایی و میزان استفاده این دانشجویان با پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته کمتر از حد متوسط است. این نتیجه را نتایج پژوهش‌های حیاتی و تصویری قمصری (۱۳۷۹) و رسول‌آبادی (۱۳۸۶) تأیید کردند که علل احتمالی آن می‌تواند عدم آگاهی از دسترسی به این منابع، عدم آشنایی با محتوای موضوعی آنها، عدم آشنایی با نحوه جست‌وجو و بازیابی اطلاعات از آنها و عدم آگاهی از امتیازات جست‌وجو در این پایگاه‌ها باشد. در حالی که نتایج پژوهش‌های پژوهشگرانی چون پوستی (۱۳۷۹)، آقاجانی و رحیمی (۱۳۸۲)، حیاتی و شهبازی (۱۳۸۴)، شیردل (۱۳۸۵)، کرمی (۱۳۸۲)، ارشاد و میرزازاده (۱۳۸۶)، سلاجقه (۱۳۷۷) این نتیجه را تأیید نکرده و بیان کردند که میزان آشنایی با این منابع و استفاده از آنها در حد قابل قبولی است که علل احتمالی آن می‌تواند آگاهی از وجود این منابع، آگاهی از محتوای اطلاعاتی این منابع، روی آوردن به مراجع الکترونیکی به دلیل مزایای

دور به این منابع، روش‌های سودمند در کسب اطلاعات، نمایه سازی و نمایش سریع اطلاعات در فرم پیوسته را نام برد. نتایج برخی پژوهشگران نشان داد که برای برخی کاربران هنوز استفاده از منابع چاپی در اولویت است مانند: مجید و تان^۷ (۲۰۰۲)، تنوپیر^۸ و همکاران (۲۰۰۴) از دلایل احتمالی آن می‌توان نبود سیاست‌های داوری و ویراستاری در مورد منابع الکترونیکی، ناآگاهی از وجود منابع الکترونیکی، و کلیه مشکلات دسترسی به منابع الکترونیکی (نظیر ترافیک شبکه، سرعت کم شبکه، قطع برق، کمبود تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری، ضعف خطوط ارتباطی و غیره)، نگرش منفی کاربران به استفاده از منابع الکترونیکی، تسلط نداشتن به زبان انگلیسی، ناآشنایی با شیوه‌های جست‌وجو در منابع پیوسته را نام برد. نتایج پایان‌نامه حاجی نژادیان (۱۳۸۶) نشان داد که از نظر کاربران پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته پزشکی می‌توانند جایگزین مناسبی برای نشریات چاپی باشند. بیشترین درصد پاسخ‌گویان معتقدند که در رابطه با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته موانعی وجود دارد در اغلب پیشینه‌ها نیز به وجود موانع و مشکلات در استفاده از این منابع اشاره شده است: درصد بالایی از پاسخ‌ها به کمبود مهارت‌های فناوری در کاربران، پایین بودن سرعت خطوط ارتباطی، کمبود مهارت‌های جست‌وجو و بازیابی اطلاعات در کتابداران، عدم آموزش جهت استفاده از این منابع و ناآشنایی با علایم اختصاری و اصطلاحات موجود در پایگاه‌ها، شلوغ بودن خطوط اشاره داشت. همه این عوامل به همراه بقیه موانع انتخاب شده، دلایل واضح و شفافی است که امکان بهره‌گیری مؤثر و مفید از اطلاعات این پایگاه‌ها را غیر ممکن می‌سازد. این در حالیست که میزان برآورده شدن نیازهای آموزشی و پژوهشی دانشجویان پزشکی در به کارگیری پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته، متوسط به بالا بیان شد و برخی از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته به میزان نسبتاً زیاد مورد استفاده بود نظیر پاب مد و مدلاین و راهنماها و اسلایدهای آموزشی و الزویر ساینس دایرکت.

منابع نمی‌توانند داشته باشند هر چند که از مزایای استفاده از این منابع آگاهند. یافته‌ها نشان داد که از بین پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته پر استفاده‌ترین پایگاه‌ها به ترتیب پاب‌مد^۱، کتب الکترونیکی راهنماها و اسلایدهای آموزشی، بهترین سایت‌های پزشکی و مدلاین^۲، ژورنال‌های پزشکی رایگان و الزویر ساینس دایرکت^۳ هستند. هدف و انگیزه اصلی دانشجویان پزشکی از جست‌وجو در این پایگاه‌ها جست‌وجوی منابع آموزشی و پژوهشی بوده است. پژوهشگرانی چون محقق زاده و عبدالمهی (۱۳۸۱)، ارشاد و میرزازاده (۱۳۸۶)، اسدی اربابی (۱۳۸۴)، حیاتی و شهنساری (۱۳۸۴)، درزی خلردی (۱۳۸۶)، سلمانی ندوشن (۱۳۸۶)، محمد اسماعیل (۱۳۷۹)، کرمی (۱۳۸۲) و پوستی (۱۳۷۹) نیز این نتیجه را تأیید کردند. علل احتمالی این امر می‌تواند وجود مقاله‌ها و گزارش‌های تحقیقاتی در این منابع، به دست آوردن نتایج مرتبط با موضوع مورد جست‌وجو، روزآمد بودن اطلاعات، امکان ذخیره سازی و پرینت نتایج جست‌وجو، ارتباط علمی وسیع‌تر با پژوهشگران دیگر، اشاعه سریع اطلاعات، راحتی استفاده از این منابع، امکان جست‌وجوی هم‌زمان در چند پایگاه، وجود متون تمام متن قابل دسترس باشد. میزان بی نیاز شدن دانشجویان از منابع چاپی با بکارگیری این منابع به میزان متوسط است. استفاده از این منابع در وقت دانشجویان صرفه جویی کرده و با استفاده از این منابع، محتوای منابع چاپی تکمیل می‌گردد. نتایج پژوهش‌های پژوهشگرانی چون اسدی اربابی (۱۳۸۴)، لئو^۴ و همکاران (۲۰۰۲)، دی گروته^۵ و همکاران (۲۰۰۳)، کریگر^۶ و همکاران (۲۰۰۸) نشان داد که برخی محققان گرایش فراوانی به استفاده از منابع پیوسته دارند و منابع الکترونیکی را در مقایسه با هم‌تایان چاپی کارآمدتر و کاربردی‌تر می‌دانند از دلایل احتمالی آن می‌توان دسترسی آسان، راحتی استفاده و دسترسی از راه

- 1 Pubmed
- 2 Medline
- 3 Elsevier's science direct
- 4 Liew
- 5 De Groote
- 6 Krieger

7 Majid and Tan
8 Tenopir

اطلاع‌رسانی پزشکی با تکیه بر نظام‌های نوین اطلاع‌رسانی و پژوهش‌های پزشکی (ایران، اصفهان، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان ۱۳۸۲).

ارشاد سرابی، ر.؛ میرزاده، ع. (۱۳۸۶). میزان استفاده مراجعه کنندگان به مرکز اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی کرمان از اینترنت و منابع تمام متن. *گام‌های توسعه در آموزش پزشکی: مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی*، ۴(۱)، ۵۸.

اسدی اربابی، ع. (۱۳۸۴). *بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی محققان مراکز تحقیقاتی علوم پزشکی شهر تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی ایران، تهران. اورنگیان، آ. (۱۳۷۶). *ارزشیابی هزینه سودمندی خدمات اطلاعاتی پیوسته در سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران و مشترکین آن سال ۱۳۷۴*. *پیام کتابخانه*، ۷(۲)، ۵۹-۵۸.

پوستی، ش. (۱۳۷۹). *بررسی شناخت، استفاده و رضایت اعضای هیأت علمی از خدمات رایانه‌ای موجود در کتابخانه مرکزی دانشگاه صنعتی اصفهان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شیراز.

حاجی‌نژادیان، ن. (۱۳۸۶). *بررسی میزان استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته پزشکی توسط دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی شیراز*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اهواز، اهواز.

حیاتی، آ.؛ تصویری قمصری، ف. (۱۳۷۹). *بررسی چگونگی تأثیر اینترنت بر رفتار اطلاع‌یابی و فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران*. *فصلنامه کتاب*، ۷۸-۶۳.

حیاتی، ز.؛ شهسواری، و. (۱۳۸۴). *میزان استفاده و رضایت دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه صنعتی اصفهان از خدمات رایانه‌ای کتابخانه مرکزی این دانشگاه*. *فصلنامه کتاب*، ۱۶(۲)، ۱۰۲-۸۹.

درزی خلدی، ص. (۱۳۸۶). *بررسی توانمندی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در استفاده از منابع اطلاعاتی پیوسته قابل دسترس در دانشگاه مازندران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی (تهران شمال)، تهران.

رسول‌آبادی، م. (۱۳۸۶). *بررسی میزان آشنایی اعضای هیأت علمی و سایر مدرسین دانشگاه علوم پزشکی کردستان با شیوه‌های جستجوی اطلاعات در اینترنت و رابطه آن بر فعالیت‌های علمی*

می‌توان گفت که این منابع مورد مراجعه بوده و تعداد قابل توجهی از کاربران به دلیل یافتن منابع آموزشی و پژوهشی و روزآمد کردن اطلاعات علمی خود به این منابع مراجعه کرده و به استفاده از این منابع تمایل دارند. استفاده از این منابع راحت، به آسانی در دسترس و در وقتشان صرفه جویی کرده است. معمولاً اطلاعات برخی از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته در مقایسه با محتوای اطلاعاتی منابع چاپی روزآمد بوده و حاوی جدیدترین مقالات در حوزه موضوعی خودشان هستند و به دلیل ویراستاری اطلاعات این منابع نسبت به اطلاعات موجود در اینترنت قابل اعتمادترند. با استفاده از این منابع محققان سریع‌تر از نتایج پژوهش‌های سایرین مطلع شده و این باعث بهبود وضعیت پژوهش‌ها و جلوگیری از دوباره کاری‌ها می‌شود. این منابع موجب اشاعه سریع اطلاعات شده و دسترسی آسان و سریع به اطلاعات از جمله امتیازات این منابع نسبت به منابع سنتی است. از آنجا که دسترسی به این منابع در کتابخانه‌ها مکمل و لازمه فعالیت‌های پژوهشی است می‌توان نتیجه گرفت که این منابع سودمند بوده و نیازهای اطلاعاتی را به خوبی برآورده می‌سازند، اما به میزان مورد انتظار مورد مراجعه نیستند. با رفع بسیاری از موانع و آموزش مناسب مهارت‌های اطلاع‌یابی و تمهیداتی چون ۱- برگزاری کلاس‌های آموزشی جهت معرفی پایگاه‌های اطلاعاتی و آشنا شدن با محتوی موضوعی آن‌ها، آموزش چگونگی جست‌وجو و بازیابی اطلاعات از پایگاه‌ها برای کاربران؛ ۲- تحلیل آماری منظم پایگاه‌ها جهت سنجش مرتب سودمندی منابع پیوسته؛ ۳- مشورت با مراجعه‌کننده قبل از انتخاب و اشتراک پایگاه‌ها به منظور در نظر داشتن نیازهای آنان؛ ۴- در اختیار داشتن اینترنت پرسرعت می‌توان امیدوار بود که از این منابع، استفاده مؤثری شود.

منابع

آقاجانی، ا.؛ رحیمی، ع.ر. (۱۳۸۲). *میزان آشنایی و وضعیت استفاده از بانک‌های اطلاعاتی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۸۲*. ارائه شده در ششمین همایش ملی کتابداری و

- و پژوهشی آنان. مجله الکترونیکی نما، ۷(۲).
- سلاجقه، م. (۱۳۷۷). بررسی نگرش کاربران مرکز اینترنت دانشگاه علوم پزشکی شیراز در مورد شبکه اینترنت و دستیابی به اطلاعات از طریق آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم پزشکی شیراز، شیراز.
- سلمانی ندوشن، ا. (۱۳۸۶). بررسی میزان، مطلوبیت و عوامل مؤثر بر استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته توسط اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال ۱۳۸۵-۸۶. طرح تحقیقاتی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز.
- شیردل، فریبا. (۱۳۸۵). مطالعه تطبیقی میزان رضایت اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی و دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی از شبکه‌های اطلاع‌رسانی این دانشگاه‌ها. فصلنامه کتاب، ۱۷(۲)، ۲۰۱-۲۲۰.
- صدقی ایلخانلار، ش. (۱۳۸۰). بررسی میزان استفاده و رضایت اعضای هیأت علمی دانشکده‌های پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی از شبکه اطلاع‌رسانی پزشکی کشور. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، تهران.
- فرج‌پهلوی، ع.؛ شهبازی، م. (۱۳۸۱). عوامل مؤثر در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی: بررسی نگرش‌ها و عملکرد دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی. فصلنامه کتاب، ۱۳(۴)، ۷۱-۵۴.
- قاسمی، م. (۱۳۸۲). بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی پزشکان مسجد سلیمان. فصلنامه کتاب، ۵۴، ۲۲-۱۳.
- کرمی، ن. (۱۳۸۲). بررسی میزان آشنایی و استفاده اعضای هیأت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس با پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اهواز، اهواز.
- محقق‌زاده، م. ص.؛ عبداللهی، م. (۱۳۸۱). بررسی نظرات و نحوه استفاده مشترکین عضو مرکز اینترنت دانشگاه علوم پزشکی شیراز از امکانات مرکز و تأثیر آن بر کارهای پژوهشی این اعضا. فصلنامه اطلاع‌رسانی، ۱۸(۱ و ۲).
- محمداسماعیل، ص. (۱۳۷۹). بررسی میزان رضایت کاربران خدمات اطلاع‌رسانی اینترنت مرکز تحقیقات فیزیک نظری و ریاضیات. فصلنامه کتاب، ۲۱-۷.
- محمدی، ف. (۱۳۸۲). میزان استفاده اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران از منابع چاپی و
- الکترونیکی کتابخانه مرکزی در سال ۱۳۸۲. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، تهران.
- De Groote, Sandra L.; Dorsch, Josephine L. (2001). Online journals: impact on print journal usage. *Bulltin Of Medical Library Association*, 89(4), 372-378. Available at: <http://www.pubmedcentral.nih.gov>.
- De Groote, Sandra L.; Dorsch, Josephine L. (2003). Measuring use patterns of online journals and databases. *Journal Of Medical Library Association*, 91(2), 231-241. Available at: <http://www.pubmedcentral.nih.gov>.
- De Groote, Sandra L.; Shultz, Mary; Doranski, Marceline (2005). online journals' impact on the citation patterns of medical faculty. *Journal Of Medical Library Association*, 93(2), 223-228. Available at: <http://www.pubmedcentral.nih.gov>.
- Krieger, M. M.; Richter, Randy R.; Austin, T. M. (2008). An exploratory analysis of PubMed's free full-text limit on citation retrieval for clinical questions. *Journal of The Medical Library Association*, 96(4), 351-355. Available at: <http://www.pubmedcentral.nih.gov>.
- Liew, chern Li; Foo, S.; Chennupati, K.R. (2000). A study of graduate student end- users' use and perception of electronic journals. *Online Information Review*, 24(4), 302- 315. Available: <http://www.emerald-library.com>
- Majid, shaheen; Tan, Ai Tee. (2002). Usage of information resources by computer engineering students: a case study of Nanyang Technological University, Singapore. *Online Information Review*. 26(5), 315- 325. Available: <http://www.emeraldinsight.com>
- Romanov, K.; Aarino, M. (2006). A survey of the use of electronic scientific information resources among medical and dental students. Available at: <http://www.biomedcentral.com>
- Tenopir, C.; King, D. W.; Bush, A. (2004). Medical faculty's use of print and electronic journals: changes over time and in comparison with scientists. *Journal Of Medical Library Association*, 92(2), 226-232. Available at: <http://www.pubmedcentral.nih.gov>